

บทที่ 1

บทนำ

1. ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการของเสีย เช่น น้ำเสีย ขยะ ของเสียอันตรายฯ เป็นเรื่องที่ต้องดำเนินการทุกวัน เพราะเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมต่างๆ ในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนหากไม่มีการบริหารจัดการที่ดีจะก่อให้เกิดปัญหาที่ทับทวีและส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมประจำวัน เนื่องจากปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนที่อยู่ในพื้นที่และบริเวณใกล้เคียง ปัญหาการจัดการของเสียโดยเฉพาะอย่างยิ่งขยะ จึงเป็นปัญหาที่หน่วยงานที่รับผิดชอบต้องเร่งดำเนินการทั้งด้านการแก้ไขและป้องกัน อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานแก้ไขและป้องกันปัญหาขยะมิใช่เรื่องที่ทำได้อย่างง่ายและในเวลาที่รวดเร็ว ทั้งนี้เพราะการบริหารจัดการระบบกำจัดขยะที่มีประสิทธิภาพ ต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก และต้องอาศัยความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งหน่วยงานทางวิชาการ ด้านเทคโนโลยีการกำจัดขยะ เทคโนโลยีการบริหารจัดการระบบกำจัดขยะ และหน่วยงานที่สนับสนุนการดำเนินงาน เช่น สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม สำนักงานจังหวัด สำนักงานประมาณ ฯลฯ การดำเนินงานแก้ไขปัญหามลพิษในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็กที่มีประชากรจำนวนไม่มาก เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล อาจดำเนินการได้ง่ายเพราะปริมาณขยะมีจำนวนไม่มากและสามารถหาพื้นที่กำจัดขยะได้ง่ายแต่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีขนาดใหญ่หรือพื้นที่ที่เป็นแหล่งดึงดูดประชากร เช่น แหล่งท่องเที่ยว แหล่งโรงงานอุตสาหกรรมฯ การบริหารจัดการระบบกำจัดขยะมักจะประสบปัญหาการดำเนินงานมาก และต้องดำเนินการแก้ปัญหาหลายๆ ด้านไปพร้อมๆ กัน อาทิเช่น การศึกษาหาเทคโนโลยีที่เหมาะสมในการกำจัดขยะ การบริหารจัดการระบบกำจัดขยะ การทำความเข้าใจและการสร้างความร่วมมือกับประชาชนในการแก้ปัญหาขยะ ฯลฯ ต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญในหลายสาขาวิชามาร่วมกันศึกษาเพื่อหาเทคโนโลยีที่เหมาะสมในการกำจัดขยะ ศึกษาหาวิธีการบริหารจัดการระบบกำจัดขยะที่มีประสิทธิภาพ วิเคราะห์ความสามารถของท้องถิ่นในการลงทุนและการคืนทุนของระบบกำจัดขยะ เป็นต้น ผลการศึกษาในพื้นที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกือบทุกแห่งไม่มีความสามารถเพียงพอที่จะสร้างระบบกำจัดขยะด้วยตนเอง จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนงบประมาณการดำเนินงานจากรัฐหรือแหล่งทุนภายนอก รายงานการศึกษาส่วนใหญ่ได้ให้ข้อเสนอแนะที่คล้ายคลึงกัน คือ รัฐควรสนับสนุนงบประมาณการพัฒนาระบบกำจัดขยะให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ และให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ทำหน้าที่ให้บริการกำจัดขยะแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็กที่อยู่ใกล้เคียง ทั้งนี้เพื่อประหยัดงบประมาณการลงทุนพัฒนาระบบกำจัดขยะของรัฐ ซึ่งรัฐบาลในสมัยนายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี ได้นำข้อเสนอแนะจากผลการศึกษาดังกล่าวนี้ มากำหนดเป็นนโยบายและมาตรการเชิง

ปฏิบัติในการสนับสนุนงบประมาณด้านสร้างระบบกำจัดขยะแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เรียกว่า “นโยบายการบริหารจัดการระบบกำจัดขยะแบบศูนย์รวม” ซึ่งกำหนดให้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่อยู่ใกล้เคียงกันร่วมกันบริหารจัดการระบบกำจัดขยะ โดยนโยบายดังกล่าวเริ่มใช้ในแผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2542-2549 ตั้งแต่มีการประกาศใช้นโยบายการบริหารจัดการระบบกำจัดขยะแบบศูนย์รวม ปรากฏว่า จนถึงปี พ.ศ. 2544 ก็ยังไม่มีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งใดดำเนินการตามนโยบายนี้ได้ ประเด็นที่น่าสนใจ ก็คือ นโยบายดังกล่าวจะมีความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติหรือไม่ อย่างไร เพราะเป็นที่ทราบกันดีว่า ปัญหาสำคัญที่สุดในการแก้ไขและป้องกันปัญหาขยะ คือ การบริหารจัดการระบบกำจัดขยะ ซึ่งได้แก่ การหาพื้นที่กำจัดขยะ การจัดเก็บและรวบรวมขยะ การขนส่งขยะ การกำจัดขยะ และการจัดเก็บค่าธรรมเนียมขยะ เพราะเรื่องเหล่านี้เป็นเรื่องที่ต้องได้รับความร่วมมือจากประชาชนนอกจากนี้ ผลการศึกษาที่ผ่านมายังพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งบริหารจัดการระบบกำจัดขยะด้วยตนเองเพียงแห่งเดียว ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในการบริหารจัดการระบบกำจัดขยะของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงต้องบริหารจัดการระบบกำจัดขยะร่วมกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายๆ ตามแนวนโยบายการบริหารจัดการระบบกำจัดขยะแบบศูนย์รวม ซึ่งก็อาจจะเกิดปัญหาการบริหารจัดการได้เช่นกัน ดังนั้นก่อนที่จะหาพื้นที่ที่จะต้องดำเนินการขับเคลื่อนเกี่ยวกับขยะควรมีข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงในพื้นที่เพื่อที่จะสามารถสร้างความตระหนักที่จะนำไปสู่การขับเคลื่อนได้

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่แหล่งฝังกลบขยะองค์การบริหารส่วนตำบลสถาน อำเภอบัว จังหวัดน่านที่เหมาะสม เพื่อสร้างความตระหนักสำหรับการขับเคลื่อนภาคีเครือข่ายมหาวิทยาลัยคู่ความร่วมมือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสู่ชุมชนจัดการเรียนรู้

3. ขอบเขตการดำเนินงาน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

ศึกษาเฉพาะด้านกายภาพที่เกี่ยวข้องในการหาศักยภาพเชิงพื้นที่แหล่งฝังกลบขยะที่เหมาะสมโดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกพื้นที่ฝังกลบขยะมูลฝอยของกรมควบคุมมลพิษ ปี พ.ศ. 2552 เป็นหลัก รวมทั้งเพิ่ม ลด และดัดแปลงบางปัจจัยเพื่อให้เข้ากับข้อจำกัดของข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา ทั้งหมด 13 ตัวแปร

ตารางที่ 1 ตัวแปรวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่แหล่งฝังกลบขยะที่เหมาะสม

ปัจจัย	เกณฑ์ (Rating Value)	ค่าน้ำหนัก (weight value)
ชั้นลุ่มน้ำ	ไม่อยู่ในเขตลุ่มน้ำชั้นที่ 1 และ 2	0.0625
พื้นที่อนุรักษ์	ไม่อยู่ในเขตพื้นที่อนุรักษ์	0.03
แนวเขตชุมชน	ห่างจากแนวเขตชุมชนไม่น้อยกว่า 1 กิโลเมตร	0.025
แหล่งน้ำ	ห่างจากแหล่งน้ำผิวดิน แหล่งน้ำสาธารณะ ไม่น้อยกว่า 700 เมตร	0.0625
โบราณสถาน	ห่างจากเขตโบราณสถานไม่น้อยกว่า 1 กิโลเมตร	0.025
ถนน	ห่างจากถนนสายหลักไม่น้อยกว่า 300 เมตร	0.025
การใช้ประโยชน์ที่ดิน	รกร้างว่างเปล่าไม่มีการใช้ประโยชน์ที่ดิน	0.0625
ลักษณะดิน	ดินลูกรัง	0.03
สมรรถนะดิน	มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ	0.03
บ่อน้ำบาดาล	ห่างจากบ่อน้ำบาดาลไม่น้อยกว่า 300 เมตร	0.0625
รอยเลื่อน	ไม่อยู่ในตำแหน่งของรอยเลื่อน (1 กิโลเมตร)	0.025
พื้นที่เสี่ยงภัย	ไม่อยู่ในพื้นที่เสี่ยงน้ำท่วม ดินถล่ม	0.0625
ความชัน	ความชันไม่เกินร้อยละ 3	0.0625

การวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่แหล่งฝังกลบขยะที่เหมาะสม ประกอบด้วย 2 ขั้นตอนหลัก คือ (1) การวิเคราะห์ศักยภาพพื้นที่เหมาะสมด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Geographic Information System: GIS) โดยวิธีการ Weight-Rating

ขอบเขตด้านพื้นที่การศึกษา

วิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่แหล่งฝังกลบขยะที่เหมาะสมในพื้นที่จังหวัดน่าน

กลุ่มเป้าหมายผู้ให้ข้อมูล/ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ตรวจสอบพื้นที่ศักยภาพจากการลงพื้นที่จริงร่วมกับการเปิดเวทีประชาคมร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตัวแทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และตัวแทนคนในชุมชนท้องถิ่นในจังหวัดน่าน จำนวน 196 คน

4. นิยามศัพท์เฉพาะ

พื้นที่ฝึงคลบตามศักยภาพของพื้นที่ หมายถึง การวิเคราะห์ศักยภาพของพื้นที่โดยใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์โดยใช้ตัวแปรในการวิเคราะห์ทั้งหมด 13 ตัวแปรร่วมกับการจัดเวทิจัดเขตที่เหมาะสมในพื้นที่เพื่อวิเคราะห์พื้นที่ศักยภาพที่แท้จริงร่วมกัน

5. กรอบแนวคิดงานวิจัย

